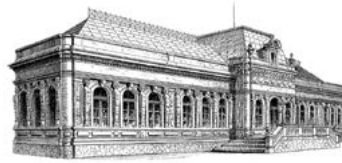

Múzejné noviny

KOŠICKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

Vydalo Banické múzeum v Rožňave v decembri 2020

XXXIII. ROČNÍK

Banické múzeum v Rožňave v roku 2020

Milí priatelia a priaznivci histórie, kultúry a umenia.

Po roku sa znova teším, že sa Vám môžem znovu prihovoriť prostredníctvom *Múzejných novín* a stručne informovať o náročnom roku 2020. Prečo píšeme „náročným“ asi nie je potrebné nejakým spôsobom vysvetľovať, keďže nielen náš múzejnícky život, ale v podstate fungovanie celej spoločnosti určoval fenomén existencie vírusu Covid-19 a s ním súvisiace opatrenia. Fungovanie múzea a jeho činnosť sa počas roka, na rozdiel od predchádzajúceho obdobia, neriadilo sezónou, ale bolo skôr výsledkom prebiehajúcich opatrení. Rok 2020 možno rozdeliť do 3 odlišných období.

Prvým bolo od začiatku roka do polovice marca bežné obdobie začiatku roka, kedy bolo múzeum otvorené a organizovalo viaceré podujatia pre verejnosť aj s jej účasťou (výstavy, vernisáže, prednášky). Druhé obdobie po prepuknutí pandémie sa vyznačuje úplným uzatvorením múzea pre verejnosť, resp. obdobím kedy bolo síce sprístupnené, ale bez možnosti organizovania podujatí a aj vďaka nepriaznivým vonkajším vplyvom a dopadom bola návštevnosť múzea minimálna. Toto obdobie trvalo od polovice marca do konca júna a potom od októbra až do konca roka. Významná časť aktivít pre verejnosť sa vtedy presunula do virtuálneho priestoru, kde sme s verejnosťou komunikovali online prostredníctvom článkov, videí, prezentácií, múzejnej pedagogiky - kvízy, a pod., čo bolo pre kolektív múzea veľmi časovo i technicky náročné. Na druhej strane sme získali množstvo skúseností v tejto oblasti. Tento čas sme využili ďalej aj na mnohé pracovné úlohy, ktoré nie sú pre verejnosť veľmi viditeľné (práca so zbierkovým fondom - revízie fondov, ošetrovanie zbierok a priestorov, upratovanie, práca na odborných činnostiach - vedecko-výskumná činnosť, odborné príspevky na semináre a konferencie atď.). Tie sa v konečnom dôsledku neskôr prejavujú na zaujímavých aktivitách ako sú výstavy, inovácie expozícií a príprava múzejno-pedagogických programov pre viaceré cieľové skupiny a pod.

Mesiace júl až september boli naopak charakteristické výrazne zvýšeným záujmom návštevníkov o expozície, výstavy a objekty múzea, pričom aj Rožňava a región Gemer zaznamenal nárast návštevnosti domácich turistov (zahraničných bolo ako šafranu). Mobilite domácich turistov tu významne napomohli viaceré marketingové a mediálne kampane ako z prostredia múzea tak aj celoštátnych a regionálnych subjektov v tejto sfére. Zvýšený záujem zaznamenali aj múzejno-pedagogické aktivity v našej galérii a geologickej vedeckej galérii. V septembri sme zorganizovali pár podujatí pre verejnosť ako je Deň baníkov, ale najmä sa nám podarilo uskutočniť *Múzejný deň - UNESCO* pre žiakov

ZŠ. Na podujatí sme zaznamenali niečo cez 500 účastníkov a malo veľmi príjemnú odozvu najmä kvôli atrakciám ako je lezecká stena a výstroj jaskyniarov.

Mrzí nás, že ďalšie naše TOP podujatie - *Noci múzeí a galérií 2020* preložené z májového termínu na november, sa nakoniec uskutočnilo len virtuálne. Pekná odozva, zatiaľ viac-menej len v online priestore je na naše kvalitné projektové výstavy v galérii „Jaskyne UNESCO v Národnom parku Slovenský kras“ a „Divadelná Rožňava“.

Pre našich návštevníkov sme aj vzhľadom na spomenuté okolnosti pripravili v Galérii Banického múzea v Rožňave 7 galerijných a múzejných výstav, spojených s viacerými virtuálnymi výstupmi. Iné boli presunuté do budúcich rokov. V letnej sezóne bola, aj keď v skrátanom režime (júl - september), sprístupnená *Andrássyho obrazáreň* v Kráľovohorskou Podhradí, kde bola prezentovaná kvalitná výstava diel miestneho mladého umelca *Dávida Baffiho*. O viacerých úspešných výstavách a podujatiach nájdete informáciu v jednotlivých článkoch týchto *Múzejných novín*.

Tento rok a špeciálne ďakujem všetkým svojim kolegom a zamestnancom múzea za ich nasadenie, zodpovedný a tvorivý prístup počas náročného obdobia roka. Ďakujem aj všetkým návštevníkom a podporovateľom za ich ohlasy a zdieľanie odkazu kultúrneho a prírodného dedičstva, o ktoré sa naše múzeum stará a sprístupňuje.

Banické múzeum v Rožňave má pre svojich návštevníkov a verejnosť pripravené aj v nasledujúcom roku 2021 nové výstavy, podujatia a prednášky, ktoré Vás k nám do múzea, verím, že opakovane priťahnu. Hlavnou témou budúceho roka bude téma banskej dopravy, ktorá sa má stať v blízkej budúcnosti v ZC Sentinel samostatným tematickým prehliadkovým okruhom. O pláne výstav a podujatí Banického múzea v Rožňave sa dozviete na poslednej strane *Múzejných novín*, na internetovej stránke múzea (www.banmuz.sk), prípadne facebookovskej stránke múzea či na instagrame. Držme si všetci prsty, aby sme sa ako jednotlivci a celá spoločnosť úspešne popasovali nielen s nebezpečnou chorobou, ale aj s jej nepriaznivými dopadmi. My ako múzejníci urobíme všetko preto, aby ste sa k nám mohli bezpečne vrátiť.

Tešíme sa na spoluprácu a Vašu návštevu.

Pavol Lackanič, riaditeľ

Múzejný deň UNESCO v Zážitkovom centre Sentinel

*Tradične aj v roku 2020 zorganizovalo Banické múzeum v Rožňave top podujatie *Múzejný deň*, ktorého hlavnou témou boli tentokrát pamiatky svetového dedičstva UNESCO na Gemeri.*

Múzejný deň sa zvyčajne organizuje v máji deň pred Nocou múzeí a galérií, ale tento rok kvôli opatreniam spojených s pandemiou COVID-19 bol presunutý na jeseň (18. september). *Múzejníci* aj napriek tomu znova pripravili bohatý program pre verejnosť a hlavne pre deti z okolitých materských a základných škôl.

Od skorého rána si skupiny detí mohli pozrieť všetky expozície *Zážitkového centra Sentinel* a vyskúšať si aktivity v Geologickej vedeckej galérii. Do programu sa zapojili aj ďalšie organizácie Košického samosprávneho kraja a partnerské zariadenia. Stredná zdravotnícka škola prezentovala ukážky poskytnutia prvej pomoci pri úrazoch v prírode, *Gemerská knižnica Pavla Dobšinského* v Rožňave prezentovala publikácie pamiatok na Gemeri, ktoré sú zaradené do zoznamu svetového dedičstva UNESCO. V prednáškovej miestnosti prebiehali prednášky MVDr. Andrey Balážovej zo Štátnej

ochrany prírody SR a MVDr. László Gordona na tému: *Príroda v Slovenskom krase*.

Najväčším lákadlom však nepochybne bola lezecká stena, ktorú zabezpečil Klub horských športov Kras. Lezeckú stenu si mohli vyskúšať všetci - deti aj dospelí. Ďalšou zaujímavou atrakciou bolo stanovisko, ktoré obsluhovali jaskyniari z Jaskyniarskej záchranej skupiny Slovenský kras. Pre návštevníkov mali pripravené atraktívne ukážky práce jaskyniarov v podzemí. Pre najmenších bola najzaujímavejším lákadlom ako každý rok jazda banským vláčikom.

Múzejný deň UNESCO 2020 navštívilo viac ako 500 návštevníkov. Návštevníci múzea odchádzali plní zážitkov a múzejníci sa už teraz tešia na *Múzejný deň 2021* na tému *Banská doprava*.

Juliána Kelemenová

Modrotlač v regióne Gemer

Modrotlač je špecifická technika farbenia látok v roztoku modrého farbi-va – indiga. Na území Slovenska bola rozšírená od 18. storočia najprv medzi mešťanmi a neskôr v 19. storočí si získala obľubu u vidieckeho obyvateľstva a stala sa súčasťou tradičných odevov. Biely prípadne inofarebný vzor vzniká nanosením rezervy, nazývanej pap, na látku pred farbením prostredníctvom modrotlačovej formy. V mieste nanosenia rezervy sa látka nezafarbí a ostane biela. V minulosti sa farbili hlavne ľanové a konopné plátna, neskôr aj bavlnené. Rozvoj modrotlaču mal teda súvis s výrobou plátna a regióny, ktoré boli známe jeho výrobou mali aj väčší počet modrotlačiarских dielní. Aj v regióne Gemer mali svoje zastúpenie. Dielne sa nachádzali v Rožňave, Jelšave a Dobšinej. Rozvojom obchodu však modrotlač v regióne veľmi skoro nahradili iné druhy nových materiálov. Dopyt po modrotlačí klesal a dielne zanikli už na začiatku 20. storočia.

História farbiarskeho remesla

Rozvoj regiónu Gemer podrobne zachytáva Ladislav Bartholomeides vo svojom najvýznamnejšom diele o Gemeri z roku 1806-1808, v ňom uvádza aj farbiarov. Spomína ich v súvislosti s vývozom výrobkov do dolných oblastí župy. Najvýznamnejšími miestami výmeny alebo predaja gemerských produktov bola Pešť a Debrecín, tam mali Gemerčania aj svoje sklady a obchody. Za najstarší farbiarsky cech na Slovensku sa označuje cech v Levoči z roku 1608. V cechovej knihe sú zapísaní aj viacerí majstri z regiónu Gemer, 33 z Rožňavy, po 2 z Dobšinej a Jelšavy a 1 z Gemerskej Panice. Po roku 1805 sa viaceré mestá oddelili zo spoločných cechov a vytvorili si vlastné. V Jelšave vznikol cech v roku 1817 a patrili pod neho aj majstri z ďalších miest a obcí ako Revúca, Kameňany, Gemerská Panica, Kunová Teplica, Ochtiná, Ratková a Štítnik. Ešte skôr ako v Jelšave bol založený v roku 1812

samostatný farbiarsky cech v Rožňave. V zozname majstrov rožňavského farbiarskeho cechu je od roku 1812 do roku 1871 zapísaných 39 majstrov pochádzajúcich z Levoče, Rožňavy, Debrecínu, Ochtinej, Rožňava Bane a ďalších. Z obdobia konca 18. storočia existujú aj doklady v podobe zbierkových predmetov. Najstaršou dochovanou datovanou modrotlačovou látkou na Slovensku je obliečka na vankúš s rokokovým motívom, dáma hrajúca na harfe a muž hrajúci na flaute s datovaním z roku 1783 z Kremnice. Obliečka sa nachádzajúca v Stredoslovenskom múzeu v Banskej Bystrici. Podobný motív, ktorý je druhým najstarším artefaktom, je modrotlačová forma, ktorá pochádza od majstra Čolka z Dobšinej. Forma je v súčasnosti v zbierkovom fonde Slovenského národného múzea – Historické múzeum v Bratislave, kde sa z Dobšinej nachádza aj modrotlačová obliečka na vankúš. Motívom je architektúra s dominantným kostolom, muž s halapartňou a dvaja muži v rokokových odevoch nesúci hrozno s nápisom Josua und Saleb.

Modrotlačiarске dielne

S mestom Dobšiná sa neskôr spája aj farbiarska rodina Pellionisovcov. Posledným modrotlačiarom v Dobšinej bol Július Pellionis, narodil v roku 1871 v Dobšinej ako syn Samuela Pellionisa (*1842 †1896), ktorý bol pôvodne garbiarom. U farbiara Pellionisa v Dobšinej si objednávali modrotlač najmä z obce Rejdová. Vzorkovník dobšinskej dielne mal farbiar so všetkými vzormi potlačené bielym, bledomodrým, červeným a žltým papom. Vzory boli rozdelené podľa krajov a dedín, pretože predával aj v Rožňave, Červenej Skale a v Štítniku. Indigo Pellionis objednával z Hamburgu a Brém cez Viedeň. V meste Rožňava bolo dielň viac, dielňa K. Végha, založená v roku 1850, ktorá bola aktívna do 50. rokov 20. storočia a pôsobila ako komunálny podnik. Okrem toho bola v meste aj dielňa bratov Kirnerovcov. Modrotlačové formy z Kirnerovej dielne boli súčasťou zbierkového fondu Mestskeho múzea v Rožňave už v prvej polovici 20. storočia. Banické múzeum v Rožňave spravuje viac ako 90 kusov modrotlačových foriem, z nich je určitá časť práve z dielne Kirnerovcov. Modrotlačové formy sa vyrábali z dvoch alebo troch kusov dreva zlepených navzájom glejom a drevenými kolíkmi alebo klincami. Používali sa na tlač vzorov celoplošných, okrajových alebo samostatných, podľa toho sa navzájom odlišovali tvarom. Najstaršie formy boli vyrábané celé z dreva technikou drevořytu, neskôr sa k rytým vzorom doplnili mosadzné drôtky a pliesky, ktoré vytvárali jemnejšie vzory. Na zadnej strane majú formy vydlabané úchyty a niektoré majú aj vyrytý monogram či iniciály výrobcu formy alebo jej majiteľa, prípadne jeho manželky. Číslo na bočnej hrane zas označovali vzor vo vzorkovníku, z ktorého si zákazníci látku objednávali.

Modrotlač v odevu a textile

Ľudový odev rozvojom obchodu postupne preberal mestské prvky odevu a v západnom Gemeri sa prestal nosiť koncom 19. storočia a niekde aj skôr. Najdlhšie sa zachoval v severnej časti regiónu. Modrotlač bola jeho bežnou súčasťou, k mužskému odevu patrila v mnohých obciach regiónu jednoplošná zástera, ktorá sa šila z bieleho, tmavomodrého, čierneho plátna alebo z farbiarčiny. V ženskom odevu bola farbiarčina a modrotlač najviac rozšírená na sukniach, používala sa tmavomodrá až čierna a na sviatočné sukne fialovomodrá s červenkastým leskom, na pracovné sukne aj modrotlač so vzorkou, drobným červeným alebo bielym motívom. K ďalšej časti odevu z modrotlače patrili zástery a k doplnkom odevu patrili veľké štvorcové ale-

bo trojrohé šatky. Vzorovo pestrejšia ako odev bola posteľná bielizeň. Na perinových obliečkach boli obľúbené klasy, vzor nazývaný vierbovo alebo motívy ako hrozňavý list a rôzne vzory kvetov a kytíc, či drobné geometrické vzory.

Zručnosť a estetický cit remeselných majstrov v podobe zaujímavých vzorov na látkach a modrotlačových formách môžu návštevníci obdivo-

vať v Historickzej expozícii Banického múzea v Rožňave. A nám ostáva ďalej skúmať archívne dokumenty a hľadať motívy ako hrozňavý list a rôzne vzory kvetov a kytíc, či drobné geometrické vzory.

Barbora Šumská

Leto s modrotlačou

Banické múzeum v Rožňave pôsobí v oblasti regiónu Gemer, ktorý je významnou etnografickou oblasťou Slovenska s bohatým kultúrnym dedičstvom. Zaznamenávame tu, okrem iných odvetví, aj existenciu farbiarskych a modrotlačiarских dielní. Spomínané remeslo už síce na mnohých miestach zaniklo, ale v dnešnej dobe sa modrotlač objavuje v súčasnom odievaní, pričom je vyhľadávané mládežou a módnymi dizajnérmí. Žiaľ, aj samotná technika výroby a zároveň aj jej história je pre terajšiu mladú generáciu málo známa.

Naša organizácia chcela byť v tejto problematike nápomocná a práve preto sme sa rozhodli prezentovať túto tému pre širokú verejnosť. Chceli sme tak prispieť k uchovávaniu a spoznaniu histórie a technológie tradičného textilného remesla, ktoré je našim nehmotným kultúrnym dedičstvom, a inovatívnou formou oživiť modrotlač. Z tohto dôvodu sa tohtoročné leto v galérii nášho múzea nieslo v duchu modrotlače, ktorá pritiahla do galérie veľký počet záujemcov. Navštívili nás detské skupiny z letných táborov, rodiny s deťmi a neobišli nás ani klienti rekvalifikačného kurzu.

V „modrotlačiarскеj tvorivej miestnosti“, ktorá bola účelovo vytvorená špeciálne na túto sezónu, si prišli na to svoje rôzne vekové kategórie. V miestnosti si naši návštevníci mohli pozrieť modrotlačové formy, odevné prvky (modrotlačové sukne, šatky, zásteru) a posteľnú bielizeň (plachtu, obliečky na vankúše) nielen zo zbierok múzea, ale aj od súkromných zberateľov. Prezentáciu doplnili predmety inšpirované modrotlačou a vzory textílií ÚLUV-u zo 70. – 80. rokov minulého storočia. S históriou a samotnou výrobou modrotlače sa nahľadné skupiny

Gabriella Badin

Rožňavské kúpele, obľúbené miesto nielen Rožňavčanov

Rožňavské kúpele sa nachádzali severne od mesta Rožňava, v poeticky krásnom prostredí pod Volovcom, kde sa stretávajú Kalvária po ľavej, Rákoš po pravej strane potoka Drázus, a kde sa do Drázusu vlieva bývalý zlatonosný potok Lúč. Miesto sa nachádza ani nie 200 metrov severne od bane Mária a 200 metrov južne od stredovekej bane Zvonivá. Toto prostredie vytváralo podmienky pre veľmi dobré podnebie so sviežim horským vzduchom a liečivou železitou vodou, ktorá sa dostávala na povrch pomocou banských vrtov.

Vďaka výbornej klíme a prostrediu, predovšetkým však vďaka výdatným prameňom liečivej vody, vhodnej na pitné i kúpeľné vaňové kúry, kúpele fungovali už v 50. rokoch 19. storočia. Nachádzalo sa tu niekoľko liečivých prameňov, napr. Prameň Antonova studňa, Banský prameň, Prameň Amália, Prameň Pekná deva. Chemický rozbor Antonovej studne uskutočnil

ne prostredie poskytovalo priestor i na oddych a rekonvalescenciu. Ku kúpeľom patrili rozsiahly, pekne upravený park s kvetinovými záhonmi a lavičkami, promenáda, tenisový dvorec, ihrisko, kolkáreň a jazero, na ktorom sa dalo člnkovať.

Kúpeľní hostia tu prichádzali predovšetkým z oblasti Gemera, alebo zo susedných žúp. Hostí privádzal do kú-

Pohľadnica Rožňava, železité kúpele, kúpeľný dom, 1900. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto S. Holečková

Pohľadnica Rožňava, železité kúpele, tenisový kurt, 1914. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto S. Holečková

v roku 1895 Dr. Gábor Mátray v Budapešti. Liečivá voda bola čistá železitá, bez solí a škodlivých prímiesí.

Najväčší rozkvet dosiahli po roku 1890. Začiatkom 20. storočia sa majiteľom kúpeľov stala rožňavská Sporiteľňa, ktorá uskutočnila obnovu komplexu a rozšírila kúpele o ďalšie objekty.

Kúpele disponovali hotelom, ktorý mal 38 hostovských izieb, kúpeľným domom s 24 vaňami a moderným parným kúpeľom.

V roku 1896 boli rožňavské kúpele oficiálne zaradené medzi liečivé kúpele. Voda prameňov mala vynikajúce účinky na liečbu chudokrvnosti, ženských a nervových chorôb. Vďaka výborným klimatickým podmienkam sa tu liečili aj dýchacie ťažkosti, obezita a choroba pohybového aparátu. Krás-

Pohľadnica Rožňava, železité kúpele, parková časť, 1910. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto S. Holečková

lom navštíviť blízke i vzdialenejšie historické a prírodné zaujímavosti okolia: kaštieľ v Betliari, hrad a Mauzóleum v Krásnohorskom Podhradí, hrad Muráň, Dobšinskú ľadovú jaskyňu, gotický kostol v Štítniku, Silickú ľadnicu, jaskyňu Aggtelek, Volovec a ďalšie.

Kúpele boli obľúbeným dejiskom spoločenských a športových podujatí. Pravidelne sa organizovali koncerty, hrala živá hudba, ľudia trávil čas pri prechádzkach, v kolkárni alebo pri člnkovaní.

Po druhej svetovej vojne rožňavské kúpele stratili svoj význam. Objekty začali chátrať, niektoré z nich slúžili na súkromné a podnikateľské účely.

Dnes sú Rožňavské kúpele, niekdajšie horské letovisko a turistické centrum Gemera, zároveň obľúbené miesto Rožňavčanov, minulosťou.

Sylvia Holečková

Rožňava na starých fotografiách

Málokto z Rožňavčanov vie, že oproti historickej budove múzea (Šafárikova 43), na druhej strane cesty, stála v minulosti takáto krásna vila. Snímka pochádza z roku 1918, čiže z obdobia, keď už budova múzea stála. Vila patrila rodine Zsigmunda Kirschnera, ktorá vlastnila obchod, tzv. Módný dom (Divatáru) v juho-východnej časti Námestia baníkov, neskôr predajňa Foto K.K.

Za poskytnutie fotografií a informácií ďakujeme p. Vere Griegerovej. Gabriela Kolesárová

Vila Zsigmunda Kirschnera, 1918

Módný dom Zsigmunda Kirschnera na Námestí baníkov v Rožňave

Visuté lanové dráhy

Tvar a členitosť územia Gemera ovplyvnili hlavne železničnú dopravu, ktorá je vybudovaná v dolinách vodných tokov. Železnice sa cielene stavali tiež v blízkosti významných banských závodov. Odľahlejšie banské podniky, ktoré neboli v blízkosti týchto železníc, bolo preto potrebné spojiť. Riešením sa stali banské nákladné visuté lanovky. Začiatkom výstavby týchto lanových dráh bol koniec 19. storočia, kedy hospodárske záujmy boli silnejšie ako prírodné prekážky.

Stavby nákladných visutých lanoviek boli budované v rámci vnútroprúdnickej prepravy banských pracovísk, ktoré nemali v blízkosti železnicu. Ich výhodou na rozdiel od železníc, bola schopnosť na krátkom úseku prekonať aj členité terénne podmienky, kde až na zanedbateľné výnimky spájali miesta ťažby s miestami spracúvania rúd priamo – najkratšou cestou. Nezanedbateľnou výhodou bola tiež nižšia finančná a časová náročnosť v porovnaní so stavbou železnice. Každá nákladná lanovka mala nakladaciu a vykladaciu stanicu, kde v jednej z nich bola inštalovaná aj pohonná jednotka. Tieto stanice boli väčšinou vybudované priamo v areáloch podnikov. Umiestnenie bolo podľa prístupnosti zásobovaniu pohonnými hmotami, či energiami (uhlie, elektrina a pod.). Motor neslúžil len na pohon vozíkov, ale aj na ich brzdenie, ak bolo veľké

prevýšenie lanovky. Pilieri ako podpora nosných lán sa stavali tak, aby lán mali ideálne sklonové podmienky. Podľa toho sa menila aj ich výška. Pilieri boli stavané buď zo železa alebo z dreva.

V okolí Rožňavy boli vybudované dve visuté lanové dráhy na železnú rudu od výrobcu Pohlig. Lanovka na trati Malý vrch – Rožňava Baňa sa začala stavať v roku 1942 a prevádzkovaná bola do roku 1972 kedy Zele-

zorné bane, n.p. Závod Rožňava požiadal o zbúranie z dôvodu, že na Malom Vrchu boli ložiská rúd vyrúbané, lanovka bola v zlom technickom stave a jej ďalšia údržba by bola pre závod neekonomická. Dĺžka tohto úseku bola 7,3 km a nosnosť vozíkov bola 600 kg.

Lanovka na trati Rožňavské Bystré – Rožňava Baňa v čase svojej výstavby pretínala územia dvoch štátov a štátnou hranicou prechádzala asi kilometer od stanice v Rožňavskom Bystrom. Predpokladá sa, že reálne do prevádzky bola uvedená v roku 1948. Dĺžka tohto úseku bola 5,7 km a nosnosť vozíkov bola 400 kg. Zrušená a zlikvidovaná bola ako posledná z lanoviek v spíško-gemerskej banskej oblasti v roku 1975. Zaujímavosťou je, že na Rožňava Bani sa jeden jej posledný pilier stále stojí, hoci už nie na pôvodnom mieste.

Inštalácia novej časti Expozície baníctva a hutníctva Gemera pod názvom Visuté lanové dráhy sa nachádza v priestoroch Zážitkového centra Sentinel Banického múzea v Rožňave, Šafárikova 43. Návštevník má možnosť si okrem prehliadky dobových fotografií a máp lanových dráh gemerskej banskej oblasti vyskúšať model takejto lanovky. Tešíme sa na vašu návštevu.

Jaroslava Neubauerová

Nový domov zbierkam

V roku 2019 Banické múzeum v Rožňave podalo do grantového systému Fondu na podporu umenia (FPU) projekt zameraný na ochranu zbierkového fondu Výtvarné umenie Radšej visieť než ležať. Tento projekt FPU podporilo z verejných zdrojov.

V mesiacoch november a december 2019 boli realizované prípravné stavebné práce v uvoľnenom priestore bývalého depozitára Fondu národopis – materiál drevo. Realizovalo sa upratovanie, maľovanie stien, samotná montáž podlahy a mobilného závesného systému. Celkový náklad na projekt bol 30.356,40 €. Po spomínaných úpravách pracovníci Banického múzea v Rožňave pristúpili k samotnému sťahovaniu fondu výtvarného umenia.

Od 16. marca 2020 boli expozície Banického múzea v Rožňave zatvorené z dôvodu prvej vlny pandémie – Covid 19. Väčšina zamestnancov múzea pracovala z domu, len štyria pracovníci múzea začali so sťahovaním zbierkových predmetov fondu výtvarného umenia a to: Ingrid Liptáková, Gejza Hermélyi, Ondrej Hacsko a Eva Lázárová. Sťahovanie sa začalo 23. marca a trvalo do 4. mája 2020. Jednalo sa o cca 1350 kusov zbierkových predmetov (obrazy a plastiky) pôvodne uložených v regáloch, skrinách, kovových listkovnicach a zavesených na stenách. Sťahovanie a kontrola prebiehala podľa vopred pripraveného autor-ského zoznamu a v abecednom poradí.

Malý kolektív pracovníkov pred sťahovaním do nových priestorov depozitára ošetril všetky zbierkové predmety, opravil poškodené rámy obrazov, vymenil prasknuté alebo rozbité sklá na niektorých dielach. Na zadnú stranu väčšiny zbierok bolo potrebné namontovať krúžky na ich zavesenie, pretože v súčasnosti všetky obrazy visia na

modernom mobilnom závesnom systéme. Boli skontrolované a opravené evidenčné štítky zbierkových predmetov. Zbierky sú usporiadané podľa autorského abecedného zoznamu a na jednotlivých mobilných rámoch budú umiestnené ešte aj miestne zoznamy umeleckých diel s identifikačnými údajmi.

V kovových listkovnicach sú uložené grafiky, akvarely, menšie olejomalby alebo pastely bez rámov. Listkovnice sú označené číslom a menom autora umeleckého diela. Priestor depozitára je dobre osvetlený a v zimnom období temperovaný. Bez nedostatkov prebehla aj interná revízia celého fondu uloženého v depozitári. Skontrolovaných bolo 1346 kusov zbierkových predmetov.

Hlavným cieľom celej rekonštrukcie a modernizácie depozitárneho priestoru fondu výtvarného umenia Banického múzea v Rožňave bolo skvalitnenie bezpečného uloženia zbierok, dôraz sa kladol na zlepšenie klimatických podmienok, sprehľadnenie uložených vzácných umeleckých diel a samozrejme ľahšiu a bezpečnejšiu manipuláciu s nimi.

Zbierky si našli nový, kvalitnejší domov. Pevne verím, že v dobrej kondícii ich uchováme pre nasledujúce generácie aj vďaka takýmto jedinečným projektom, akým bol projekt Banického múzea v Rožňave Radšej visieť ako ležať.

Eva Lázárová

Nové zbierky zavítali do Banického múzea v Rožňave

Do nášho múzea každý rok pribúdajú nové predmety, o ktorých rozhodne Komisia na tvorbu zbierok, či sa z nich stanú zbierkové predmety alebo poslúžia pri našej činnosti ako pomocné predmety.

Počas roka 2020 vzhľadom na situáciu s opatreniami počas pandémie Covid-19 komisia zasadala iba raz. Vďaka mnohým dobrým ľuďom

z celého kraja sa do múzea dostalo veľa rôznych, krásnych, zaujímavých a hodnotných predmetov. Z celého počtu darovaných predmetov 47 kusov bolo predložených pred komisiu na schválenie. Z toho 46 predmetov bolo schválených za zbierkové predmety a jeden predmet bol schválený za pomocný predmet. Ostatné predmety na schválenie budú predložené pred členom komisie budúci rok 2021. Celková nadobúdacía hodnota schválených

zbierkových predmetov činí 3 466,- €. Tieto už zbierkové predmety komisia zaradila do rôznych zbierkových fondov a to: Baníctvo a hutníctvo, Výtvarné umenie, Národopis a História I do roku 1918.

Touto cestou by sme sa radi poďakovali všetkým darcom, ktorí darovanými predmetmi obohatili zbierkové fondy Banického múzea v Rožňave a tým aj spestrili a uľahčili prácu odborným pracovníkom – kurátorom

Denisa Ambrúžová

XXIV. ročník etnologickej konferencie Etnológ a múzeum

V dňoch 22. – 24. septembra 2020 sa konala odborná celoslovenská konferencia Etnológ a múzeum. Konferenciu od roku 1997 organizuje Etnologická komisia pôsobiaca v rámci Zväzu múzeí na Slovensku. 24. ročník sa uskutočnil v Múzeu Spiša v Spišskej Novej Vsi. Konferencia je každoročne zameraná na rôzne témy z etnologickej praxe v múzeách na Slovensku a tento ročník sa venoval téme Modrotlač.

V roku 2018 bola modrotlač zapísaná na zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Zápis je spoločný pre Česko, Maďarsko, Nemecko, Rakúsko a Slovensko. Samotnému zápisu predchádzala odborná príprava a spracovanie dostupných informácií k téme. Napriek tomu na konferencii odzneli zaujímavé príspevky, ktoré doplnili vedecký výskum a vývoj výroby modrotlače až do súčasnej doby. Odbornou garantom konferencie bola Oľga Danglová, CSc., emeritná pracovníčka Ústavu etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied.

Banické múzeum v Rožňave malo zastúpenie prostredníctvom dvoch príspevkov. Kurátorka fondu etnografie, Mgr. Barbora Šumská, predniesla príspevok s názvom Modrotlač v regióne Gemer. Príspevok približuje časť bohatej histórie regiónu Gemer, ktorým je aj výroba modrotlače. Hoci sa z odevu miestnych obyvateľov modrotlačové textílie veľmi skoro vytratil, boli bežnou súčasťou odevu a domácností v regióne. Modrotlačové dielne sa nachádzali v Rožňave, Dobšinej a Jelšave. Príspevok sa snaží zhrnúť dostupné informácie o modrotlačí a ponúka prehľad predmetov, dokumentov a materiálov súvisiacich s modrotlačou, ktoré sa zachovali v zbierkových fondoch múzeí na Slovensku i v zahraničí.

Druhý príspevok s názvom Modrotlač v procese múzejno-pedagogického vzdelávania predniesla Mgr. Gabriella Badin, múzejná pedagogička, ktorá odprezentovala modrotlač ako súčasť viacročného múzejno-pedagogického cyklu Živé múzeum, v rámci ktorého sa venovala modrotlačí už v dvoch ročníkoch 2014 a 2020. Vo svojej prezentácii sa venovala metodike a obsahu práce s deťmi a pedagógmi. Zvlášť popísala špeciálny prístup k hendikepovaným skupinám. Upozornila na to, že implementovanie získaných poznatkov zohráva v edukačno-metodologickom vývoji múzejnej pedagogiky zásadnú rolu. Vyzdvihla, že moderné múzeum využíva moderné interaktívne metódy múzejnej pedagogiky, ktoré slúžia

Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi
Etnologická komisia Zväzu múzeí na Slovensku
Zväz múzeí na Slovensku

MODROTILAČ

XXIV. ročník konferencie Etnológ a múzeum

Miesto konania:
Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi
Letná 50, 052 01 Spišská Nová Ves

Dátum konania:
22. – 24. september 2020

Modrotlač má svoje miesto nielen na Slovensku, ale i v európskom kontexte. Predstavuje krásno, je výsledkom spojenia estetického čítania, dizajnu a technológií spracovania a následného farbenia plátna. Ako bola niekedy všedná, tak je v súčasnosti vzácna a právom si zaslúhuje pozornosť. Ved neraz tvorí najcennejšie kolekcie zbierkových fondov v múzeách. História a vývoj modrotlače, cechy a dielne, motívy, využitie modrotlače, jej súčasný návrat a zastúpenie v múzejných zbierkových fondoch budú témami XXIV. ročníka konferencie Etnológ a múzeum.

Odborná garantka konferencie: Oľga Danglová, CSc.

Prírodný tematický okruh:
Modrotlač a jej zastúpenie v múzejných zbierkach

Sekundárne tematické okruhy:
História modrotlače - vznik, vývoj a zánik modrotlačárskych dielní a výroby modrotlače
Farbiarske cechy a spolky
Osobnosti modrotlačárskeho remesla
Modrotlačárske formy a motívy modrotlače
Prírodné farbivá, farby a farbiarske techniky
Modrotlač v regiónoch Slovenska (Poľsko, Česko...)
Využitie modrotlače v ľudovom odevu a interiéri
Návrat / obnova modrotlače a jej zápis do UNESCO
Modrotlač ako inšpirácia v súčasnom dizajne

Rokovacie jazyky: slovenský, český, poľský

pre upriamenie pozornosti návštevníkov, vychádzajú z pôvodného posolania zbierok, pričom im je daný nový rozmer. Vedie návštevníka nie len k „hmataťelným“ ale k osobným tvorivým zážitkom. Vytvára nielen poznatkový, ale komplexný emocionálny zážitok. Svoju prednášku podporila fotodokumentáciou z vlastnej praxe zážitkového učenia s modrotlačou.

Barbora Šumská
a Gabriella Badin

Múzeum v online svete – obsah a čísla

Na jar tohto roku zasiahla celý svet pandémia, ktorá ovplyvnila aj chod Banického múzea v Rožňave. Na základe platných opatrení zostalo naše múzeum po nie zanedbateľné obdobie pre verejnosť zatvorené. Z toho dôvodu sa celková prezentácia múzea smerom von presunula do online priestoru, čiže na oficiálny web múzea, v súčinnosti so sociálnymi sieťami Facebook, Instagram a YouTube.

Prvým takým online výstupom bolo zverejnenie virtuálnych prehliadok Zážitkového centra Sentinel a Expozície prírody Slovenského krasu a prírodných oblastí. Návštevníci si tak z pohodlia domu vedeli vychutnať spomínané expozície. V období od 16. marca do 16. júna 2020 mala práve táto virtuálna prehliadka až 1188 zobrazení, čo je najviac zo všetkých podstránok našej webstránky.

Ďalším bodom online výstupov boli články a aktivity. Na oficiálnom webe múzea bola spustená špeciálna sekcia, kam múzejníci pridávali svoje články, v ktorých sa venovali svojej činnosti, navyše múzejní pedagógovia múzea obohatili túto sekciu múzejno-pedagogickými online výstupmi, využívanými aj na školách, ako edukačná pomôcka pri diaľčanom vzdelávaní. Sekcia „Články a aktivity“ mala dohromady 288 návštev v období od 16.3. do 16.6.2020, čo z nej robí 3. najnavštevovanejšiu podstránku oficiálneho webu múzea.

Posledným bodom bolo obohatenie online videogalérie, kde sme prostredníctvom služby YouTube sprostredkovali online návštevníkom múzea 13 videí, v ktorých sa mohli nechať previesť výstavou Rolanda Neupauer – 40 aj s výkladom autora, dozvedeli sa niečo o Rožňavských kúpeľoch, veľkonočných zvykoch, pastierstve, či banskom záchrannom vybavení. Vo vyššie

Súčasťou obidvoch dní boli okrem prezentovaných prednášok aj podnetné diskusie. Stále je priestor na podrobnejší výskum a identifikáciu lokálnych vzorov a regionálnych špecifik a ich vzájomné ovplyvňovanie. Zároveň sa objavujú aj súčasní výrobcovia tradičnej techniky, ktorí ju prispôbujú modernej dobe a tak sa znova dostáva medzi širšiu verejnosť. Či už v podobe originálnych textilných výrobkov alebo ako inšpirácia vzormi v súčasnom dizajne i bežnom spotrebnom tovare.

spomínanom období si Videogalériu zobrazili používatelia 708 krát, čo z nej robí druhú najnavštevovanejšiu sekciu stránky. Na samotnom YouTube mali videá v spomínanom období výkonnosť 2043 zhlíadnutí. Najúspešnejšími boli Rožňavské kúpele od Mgr. Sylvie Holečkovej s 387 zhlíadnutiami, dokumentárny film o výstave Rolanda Neupauer – 40, ktorý bol zhlíadnutý 342 krát a tretí najúspešnejší obsah znamenalo veľkonočné video Gabrielly Badin – Ako si vyrobiť kraslice, ktoré dosiahlo 183 zhlíadnutí. V tomto prípade ale treba brať ohľad aj na to, že video bolo určené špeciálne na výrobu ozdôb v určitém období, v tomto prípade veľkonočnom. V období od 13. marca, do konca veľkej noci, čiže 13. apríla bolo práve toto video najpozeranejším spomedzi všetkých uverejnených videí. Netreba zabúdať ani na fakt, že video bolo uverejnené 9. apríla, čiže 156 pozretí získalo len za necelých 5 dní a každoročne bude práve toto video obrovským ťahákom obsahu videogalérie a YouTube kanálu Banického múzea v Rožňave.

Z týchto čísel jasne vyplýva, že v dnešnej dobe a hlavne počas takýchto krízových dní, je práve online svet výborným riešením pre múzeá, ale aj iné kultúrne zariadenia.

Zdroje: Google Analytics, Youtube Analytics

Róbert Šimko

Medzinárodná konferencia prírodovedcov

V dňoch 8. – 10. 9. 2020 sa v Belianskych Tatrách uskutočnil 15. ročník medzinárodnej konferencie Stretnutie prírodovedcov – odborné podujatie zamerané na vedeckovýskumnú a prezentačnú činnosť múzeí s prírodovednými zbierkami a organizácií zameraných na prírodné vedy. Konferenciu organizoval Zväz múzeí na Slovensku – Prírodovedná komisia spolu so Slovenským múzeom ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši.

Za tejto konferencie, sa na prvom dni zúčastnili pracovníci Banického

múzea v Rožňave, Norbert Mogyorósi, kurátor fondu Speleológia a Juliána Kelemenová, múzejný pedagóg. Tá zároveň odprezentovala aj príspevok s názvom „Formy prezentácie neživej prírody Slovenského krasu v Baníckom múzeu v Rožňave“, v ktorom sa zamerala hlavne na propagáciu, aktivity a zviditeľnenie novej časti nášho múzea ako aj na nový produkt múzea – exteriérovú Geologickú bábätelňu.

Účasť na tejto konferencii nám rozšírila obzory v rôznych oblastiach.

Juliána Kelemenová

PROJEKTY Banického múzea v Rožňave v roku 2020

Banické múzeum v Rožňave implementovalo počas roka 2020 tri projekty, ktoré boli finančne podporené sumou 8 500 eur.

Fond na podporu umenia (FPU) je verejnoprávna inštitúcia zabezpečujúca podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu, a poskytuje finančné prostriedky aj na podporu činnosti múzeí, umeleckých aktivít a kultúry. Banické múzeum v Rožňave, kultúrne zariadenie Košického samosprávneho kraja, podalo v roku 2020 v rámci aktuálnych výziev a programov FPU celkovo 5 projektov. Z nich boli podporené 3 projekty a to sumou 8 500 eur, pričom spoluúčasť žiadateľa činila 1 089 eur. Múzeum riešilo úspešné projekty v týchto podprogramoch: 5.2.1 Vedecko-výskumná a prezentačná činnosť (2) a 5.4.2 Ochrana zbierkových predmetov (1). Vzhľadom na nejasnú a nestálu situáciu v súvislosti s rozšírením Covid-19 bol termín realizácie viacerých projektov posunutý do prvej časti nasledujúceho roka 2021. V nasledujúcich článkoch si stručne predstavíme všetky tri podporené projekty.

Pavol Lackanič

U. fond na podporu umenia

Výstava Jaskyne UNESCO v Národnom parku Slovenský kras

V roku 2020 si v Banickom múzeu v Rožňave pripomíname 25. výročie zapísania prírodných pamiatok Aggteleškého a Slovenského krasu na Zoznam svetového dedičstva UNESCO. Pri príležitosti tohto výročia sme 24. septembra 2020 otvorili výstavu „Jaskyne UNESCO v Národnom parku Slovenský kras“ v Galérii Banického múzea v Rožňave. Výstavu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia so sumou 3000 eur, pričom spolufinancovanie múzea bolo vo výške 341 eur. Výstava sa zároveň konala pod záštitou predsedu samosprávneho kraja Rastislava Trnku. Na výstave spolupracovali odborní pracovníci a jaskyniari zo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši (SMOPaJ) a pracovníci Správy Národného parku Slovenský kras.

Cieľom výstavy bolo prezentovať, propagovať a chrániť špecifické jaskyne Národného parku Slovenský kras. Na výstave boli použité aktualizované bannery z putovnej výstavy

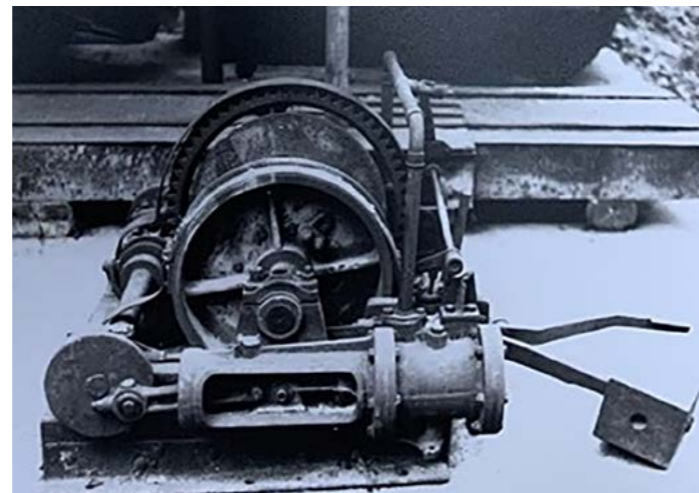
Svetové dedičstvo v hĺbkach Zeme, ktoré pripravilo Banické múzeum v Rožňave spolu s Aggtelešským Národným parkom v roku 2008. Okrem bannerov boli vystavené aj trojrozmerné a dvojrozmerné zbierkové predmety zo SMOPaJ v Liptovskom Mikuláši a z fondov speleológie, geológie a z fondu baníctva a hutníctva nášho múzea.

Výstava pozostávala z troch častí. Hneď v úvode bola projekcia dobových dokumentárnych filmov o jaskyniach Aggteleškého a Slovenského krasu. V tejto časti boli inštalované aj jedinečné profesionálne fotografie z jednotlivých jaskýň od fotografa Milana Kapustu. V ďalšej časti sa výstava zaoberala témami: vznik krasového územia, vznik jaskýň a jaskynnej výzdoby. Tu boli vystavené aj rôzne vzorky sintrov. Niektoré kvaple a sintre si tu mohli návštevníci pozrieť aj pod mikroskopom, ktoré boli priamo k dispozícii. Ďalej nasledoval popis jednotlivých sprístupnených jaskýň

Zbavené od hrdze do krásy

Jedným z úspešných projektov múzea z výziev FPU je projekt: „Zbavené od hrdze do krásy“ z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia sumou 2 000 eur, pričom spoluúčasť múzea bola 223 eur. Následne budú zreštaurované predmety inštalované v exteriérovej časti Expozície baníctva a hutníctva Gemera a stanú sa súčasťou novej časti Expozície Banská doprava. Realizácia je plánovaná na jar 2021.

Jaroslava Neubauerová

chový vrátok z roku 1935 z Čučmy. Projekt odborného ošetrovania zbierok „Zbavené od hrdze do krásy“ z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia sumou 2 000 eur, pričom spoluúčasť múzea bola 223 eur. Následne budú zreštaurované predmety inštalované v exteriérovej časti Expozície baníctva a hutníctva Gemera a stanú sa súčasťou novej časti Expozície Banská doprava. Realizácia je plánovaná na jar 2021.

Jaroslava Neubauerová

Divadelná Rožňava – múzejno-pedagogické bádanie, workshop a prezentácia

Banické múzeum v Rožňave sa v tomto roku rozhodlo preskúmať súčasnosť rožňavského divadelníctva. Myšlienka vychádzala nielen z dvojitého jubilea slovenského divadla (100. výročie založenia Slovenského národného divadla – 1. marec 1920, 190. výročie uvedenia prvého ochotníckeho predstavenia na našom území – Liptovský Mikuláš, 22. august 1830), ale aj zo skutočnej potreby zaoberať sa touto tematikou v Rožňave, ktorá má z ochotníckeho aj profesionálneho hľadiska rovnako bohatú divadelnú minulosť ako aj súčasnosť.

Vedenie mesta Rožňavy už v 18. storočí rozhodlo o vybudovaní stáleho profesionálneho divadla. Dodnes zachované plány tejto stavby sa nakoniec nerealizovali, ale mali obrovský vplyv na ďalší vývoj miestneho divadelníctva. Stále profesionálne divadlo mal v pláne vybudovať predný putovný divadelník László Kelemen so svojou divadelnou skupinou. Získal na to dobrú vôľu slobodného kráľovského banického mesta Rožňava ako prvý vo vtedajšom Uhorsku. Rožňavské divadelníctvo prešlo od tejto doby slávnymi obdobiami. Dodnes sa tu vyzrádalo niekoľko generácií, ktoré dbali o vysokú úroveň divadelnej kultúry v meste.

Vďaka finančnej podpore Fondu na podporu umenia sme od mája začali riešiť projekt s názvom Divadelná Rožňava – múzejno-pedagogické bádanie, workshop a prezentácia. Tento projekt sledoval predovšetkým výchovno-vzdelávací charakter a z tohto dôvodu sme pristúpili k téme z múzejno-pedagogického hľadiska. Keďže vo fonde múzea sa nachádza pomerne málo materiálu k tejto téme, rozhodli sme sa aplikovať výskum za využitia oral history, čiže živých rozhovorov so žijúcimi pamätníkmi, hercami a divadelníkmi z rôznych oblastí, ktorí v súčasnosti tvoria a hrajú v slovenskom a maďarskom jazyku v Rožňave, Košiciach, Komárne, Bra-

tislave, Brne, Budapešti a inde vo svete. Bolo nám ctou spolupracovať s nasledujúcimi umelcami: Sunyovszky Sylvia, Bocárszky Pál, Fabó Tibor, Bocárszky Attila st., Badin Ádám,

Rozprávky zo zelenej knihy (2014) – scéna – Divadlo ACTORES Rožňava

Alena Ďuránová, Juraj Zetyák, Štefan Gerža, Tatiana Masníková, Róbert Kobezda, Attila Bocárszky ml., Roman Groszmann, Peter Szöllös, Monika Kerekešová, Jozef Zetyák, Kevin Ivanko.

Aby bolo naše snaženie presvedčivé, vytvorili sme spoluprácu s Gymnáziom Pavla Jozefa Šafárika – Pavol Jozef Šafárik Gymnázium Rožňava. V rámci spolupráce sme ešte v máji vytvorili pracovné skupiny študentov, ktoré odborné zaškolili, viedla a pre túto formu bádania pripravila profesorka PaedDr. Gabriela Görgyová. Práca so študentmi ako aj samotná práca študentov však nebola jednoduchá. Žiaľ, „korona kríza“ ani nám nedovolila osobné stretnutia a priame kontakty, aké sme pôvodne naplánovali. Celá príprava a priebeh výskumu prebiehal on-line formou, čo umožnil študentom získavať informácie novým spôsobom. Skupiny študentov kontaktovali divadelných predstaviteľov pomocou e-mailov, videa a telefonických rozhovorov. Získané informácie spracovali v elektronickej forme do PP prezentácií. Takto sme

Divadelný kostým Alžbety Báthoryovej z odpadového materiálu – študentská práca

úspešne ukončili prvú fázu nášho projektu.

Druhú fázu sme začali otvorením výstavy s názvom Divadelná Rožňava – Rozsnyói Színházi élet, v rámci ktorej sme odprezentovali verejnosti už spomínané súčasné rožňavské profesionálne divadelné prostredie a osobností pôsobiace v divadelnom svete, ktoré pochádzajú z Rožňavy. Kurátorkami výstavy boli Mgr. Gabriella Badin (Banické múzeum v Rožňave) a PaedDr. Gabriela Görgyová (Gymnázium Pavla Jozefa Šafárika – Pavol Jozef Šafárik Gymnázium Rožňava).

divadlo Actores Rožňava, Divadlo rozprávok – Meseszínház Rožňava, Divadlo Theátrum, či ďalšie župné divadlá – Bábkové divadlo v Košiciach a Divadlo Thália Színház Košice. Výstava je doplnená o zbierky Banického múzea v Rožňave; predstaví študentmi vytvorené divadelné kostýmy k postave Alžbety Báthoryovej; formou fotografickej prezentácie prezentuje výsledky múzejno-pedagogického bádania študentov gymnázia a prostredníctvom vystavených bábok od Viktórii Baffy Zatrochovej zároveň poukáže na skutočnosť, ako

Záujemcom sme na výstave predstavili obdivuhodné scény, kostýmy, scénografické prvky a návrhy od spolupracujúcich divadiel, ako Mestské

Rozprávky starého otca (2005) – scéna – Divadlo rozprávok – Meseszínház

svet bábkového divadla inšpiruje mladých výtvarníkov.

Projekt Divadelná Rožňava – múzejno-pedagogické bádanie, workshop a prezentácia vznikol ako voľné pokračovanie múzejno-pedagogického cyklu Živé múzeum. Pandemická situácia nám nedovolila, aby sme v tomto roku naplnili kompletný program projektu, preto sme sa rozhodli predĺžiť jeho trvanie do apríla 2021, v rámci ktorého na návštevníkov čakajú rôznorodé sprievodné programy: divadelné a bábkové workshopy; metodický deň pre pedagógov a odborných zamestnancov kultúrnych a sociálnych zariadení; živé besedy s hercami a divadelníkmi pochádzajúcich alebo pôsobiacich v Rožňave.

Podujatie sa koná pod záštitou predsedu Košického samosprávneho kraja Rastislava Trnku.

Projekt z verejných finančných zdrojov vo výške 3 500 eur podporil Fond na podporu umenia, pričom spoluúčasť múzea je 398 eur.

Gabriella Badin

Po stopách pokladov Unesca na Gemeri III. letný múzejný tábor pre deti

Počas leta 2020 v termíne od 10. 8. do 14. 8. sme pre deti vo veku od 6 do 10 rokov pripravili a zorganizovali letný múzejný tábor. Ten sa konal v priestoroch Banického múzea Rožňave a v teréne v Národnom parku Slovenský kras.

Zámerom letného tábora bola prezentácia prírodných a kultúrnych pamiatok UNESCO na území Gemera. Naším cieľom bolo vzbudiť záujem u najmladšej generácie o poznanie prírodných pamiatok, jedinečných jaskýň a priepastí NP Slovenského krasu (Slovenský kras spolu s Aggteleckým krasom boli zapísané na zoznam UNESCO v roku 1995, tento rok si pripomenieme 25. výročie tejto významnej udalosti), modrotlača (na národnej úrovni bola modrotlač do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska zapísaná za rok 2015) a fujary (hudobný nástroj a jeho hudba bola zapísaná na zoznam UNESCO v roku 2005). Aktivity tábora obohatili prehliadky našich stálych expozícií, mobilné interaktívne tvorivé dielne k jednotlivým témam a turistika v NP Slovenský kras.

Program tábora bol metodicky upravený tak, aby sme mohli venovať každej oblasti a pamiatke UNESCO jeden tematický deň.

Počas prvého táborového dňa sme sa oboznámili s expozíciami v Zážitkovom centre Sentinel a absolvovali sme aktivity v Geologickej bádateľni. Zamerali sme sa hlavne na spoznávanie prírody v našej lokalite Slovenský kras a Aggtelecký kras, predovšet-

Pri Silickej ľadnici

kým na flóru a faunu ako aj na neživú prírodu. Oboznámili sme sa s rôznymi biotopmi, ktoré sú charakteristické pre tunajšie krásne podmienky. Po prehliadke celého areálu ZC Sentinel si deti v Expozícii prírody Slovenského krasu a príľahlých oblastí mohli vybrať jedno chránené zviera alebo rastlinku, ktoré ich oslovilo a mohli to netradične nakresliť. Absolvovali aj aktivity v Geologickej bádateľni: spoznávanie hornín, ryžovanie zlata, rozpojovanie hornín a hľadanie fosílií v piesku.

Na druhý deň boli naše aktivity zamerané na jaskyniarstvo. Doobeda sa deti oboznámili s logom Svetového

dedičstva UNESCO: vysvetlili sme im jeho význam, čo symbolizuje a spoločne sme si vyrobili zástavu tábora, na ktorú sme nakreslili aj spomínané logo. Následne sme si vyskúšali jaskyniarsku výstroj, precvičovali sme ako treba prekonávať prekážky v jaskyniach a poobeđe sme sa vydali do Gombaseckej jaskyne. V jaskyni sa deti naučili rozpoznávať rôzne kvapľové útvary: stalagmity, stalagity, stalagnáty a iné krásne prírodné objekty. Boli očarované krásou jaskynnej výzdoby a tešili sa z rôznych rozprávkových figúr vytvorených prírodou.

Na tretí deň sme sa oboznámili s modrotlačou. Okrem pútavej prednášky sme si v Historickej expozícii a v interaktívnej tvorivej miestnosti v Galérii BM pozreli modrotlačové zbierkové predmety. Vyrábali sme modrotlačové záložky a vrecúška, vylútili sme osesmerovky, v ktorých boli ukryté základné modrotlačové pojmy, ako kypa, indigo, pap, rezerva, tlač, forma a iné, pričom sme si zahrali aj modrotlačové pexeso.

Na štvrtý deň sme navštívili Silickú planinu a vychutnali sme si rozmanitosť tunajšej prírody. Videli sme rôzne druhy rastlín aj živočíchov, navštívili sme Silickú ľadnicu a zahrali sme si množstvo zábavných a náučných hier.

Návšteva Gombaseckej jaskyne

bili vlastný hudobný nástroj, hrkálku.

Program letného tábora odbornore pripravili a viedli členovia múzejného tímu: Gabriella Badin, Juliána Kelemenová, Jaroslava Neubauerová, Róbert Šimko a Barbora Šumská. Naš letný

Prvá sezóna v exteriérovej Geologickej bádateľni

Zážitkové centrum Sentinel počas leta 2020 žilo geológmi, keďže sme pre verejnosť plne prístupnú našu novú interaktívnu exteriérovú Geologickú bádateľňu. Múzejníci pre žiakov, študentov a rodiny s deťmi počas letných prázdnin zorganizovali voľnočasovú múzejno-pedagogickú aktivitu s názvom „Geo-piatky v múzeu“.

Podujatie sa skladalo z viacerých častí. Úvod tvorila krátká interaktívna prednáška, kde deti získali základné znalosti o rozmanitej geologickej stavbe regiónu Gemer. Potom nasledovali

tábor mal výbornú odozvu u detí aj u ich rodičov a už teraz sa tešíme na nasledujúci v roku 2021, ktorý bude venovaný banskej doprave.

Gabriella Badin

aktivitu ako rozpojovanie hornín geologickým kladivkom, hľadanie fosílií v piesku, geologické pexeso alebo sledovanie hornín a minerálov pomocou lupy. Favoritom medzi aktivitami bolo ryžovanie zlata, v rámci ktorej si deti svoje ťažko nájdené zlatinky mohli zobrať aj domov spolu s diplomom zlatokopa.

Celkom počas sezóny geologickú učebňu navštívilo skoro 950 návštevníkov. Príchodom jesene a zimy, sme našu bádateľňu zazimovali a už sa teraz tešíme na jar a dobré počasie, aby sme ju mohli znovu otvoriť pre širokú verejnosť.

Juliána Kelemenová

Výročia jaskyniarskych osobností

Na rok 2020 pripadli okrúhle výročia narodení viacerých osobností, ktoré sa významne zaslúžili o objavenie a výskum jaskýň Slovenského krasu. Práve tieto osobnosti Vám chceme v krátkom článku formou stručných životopisov predstaviť.

Ján Majko

Viliam Rozložník

Ing. Arpád Abonyi

Miroslav Hujdič

Pred 120 rokmi, 17. septembra 1900 sa v Dolnej Stredě narodil **Ján Majko**, objaviteľ jaskyne Domica, pokračovníka Silickej ľadnice, Majkovej jaskyne a mnohých ďalších jaskýň v Slovenskom krase. Značnú časť života venoval prieskumu jaskýň a je právom považovaný za zakladateľa praktického jaskyniarstva na Slovensku. Ján Majko zomrel niekoľko mesiacov po svojich 85. narodeninách, 29. decembra 1985, takže okrem výročia narodenia si koncom roka pripomíname aj 35. výročie jeho úmrtia.

Pred 100 rokmi, 21. júla 1920 sa v Dobšinej v banickej rodine narodil **Viliam Rozložník**, banksý merač, jaskyniar a priekopník speleopotápania. V neľahkom období tesne po 2. svetovej vojne patril k prvej generácii rožňavských jaskyniarov, s menami ktorých sa spájajú významné objavy napríklad Gombaseckej alebo Brzotínskej jaskyne, ale podieľal sa na výskume a mapovaní mnohých ďalších podzemných priestorov Slovenského krasu. Tento všestranne talentovaný človek však vynikal aj v mnohých ďalších oblastiach, bol napríklad na-

daným športovcom, umelcom aj hudobníkom. Žiaľ jeho tragická smrť v mladom veku neumožnila, aby naplnil všetky svoje životné plány, ale v mnohom inšpiroval celé generácie jeho nasledovníkov.

Pred 90 rokmi, 5. januára 1930 sa v Rožňave narodil **Ing. Arpád Abonyi**, dlhoročný vedúci rožňavskej jaskyniarskej skupiny, člen predsedníctva Slovenskej speleologickej spoločnosti a spoluobjaviteľ Gombaseckej a Krásnohorskej jaskyne. Okrem jaskyniarstva je hodné spomenúť aj jeho prácu geológa, po absolvovaní banickej fakulty v Soproni bol dlhé roky vedúcim pracovníkom Geologického prieskumu v Rožňave. S jeho menom sa spájajú napríklad prieskumné práce významných ložísk železnej rudy v Nižnej Slanej, polymetalickej rudy v Rožňave – Mária bani a koncom 60. rokov 3 roky pracoval aj na Kube.

Pred 70 rokmi, 23. decembra 1950 sa v Králi narodil **Miroslav Hujdič**. O jaskyne sa začal zaujímať už počas základnej školy a v roku 1967 bol členom skupinky mladých nadšencov, ktorí sa prihlásili do Speleologickej

Online interpretácia výtvarných diel „Všetko je v procese“

Rok 2020 sme začali tak ako iné roky s veľkým elánom a s veľkolepými plánni. Začiatok roka sa ani nelíšil od ostatných: nainštalovali sme nové výstavy, organizovali sme pútavé podujatia a rozbiehali sme zaujímavé múzejno-pedagogické aktivity.

Naša bežná doterajšia práca ale netrvala dlho. Na jar na celom svete nastala nečakaná zmena a žiaľ, neobišla ani nás. Zatvorili sa školy, divadlá, kiná, športové strediská, múzea a galérie. Skončil aj náš každodenný osobný styk s návštevníkmi. Náhle každá pozornosť sa presunula do virtuálneho sveta. Začali sme komunikovať pomocou online priestoru. Táto neobvyklá situácia požadovala od nás nové riešenia aj v múzejno-pedagogickej praxi. Začali sme zverejňovať populárizačné články, pracovné listy a náučné videá výlučne len na webovej a facebookovej stránke múzea a prvýkrát sme vyskúšali online interpretovanie výtvarných diel z výstavy Rolanda Neupauera „40“.

Pilotný projekt – online interpretáciu výtvarných diel sme spúšťali v spolupráci so Základnou umeleckou školou v Rožňave a to s jej študentmi pod vedením Barbory Krajčiovej, učiteľky ZUŠ.

Študentom, ktorí kvôli pandémie nemohli fyzicky navštíviť výstavu, sme rozposlali dokumentárny film o akademickom maliarovi Rolandovi Neupauerovi spolu s fotografiami výtvarných diel z jeho aktuálnej jubilejnej výstavy. Následne vo virtuálnom priestore sme v malej skupinke urobili rozbor diel a zadali im úlohy. Študenti doma pomocou našich inštrukcií voľne interpretovali diela a svoje práce nám vzápätí poslali späť. Vznikli zaujímavé tvorby s individuálnymi ponímaniami, ktoré sme dodatočne v online priestore odprezentovali pre širokú verejnosť.

Vyznanie Rolanda Neupauera: „Všetko je v procese“ sa stalo aj pre nás v danej situácii určujúcim pracovným motívom. Samotná výstava bola ideálnou umeleckou platformou na to, aby sme myšlienku naplnili a netradičným online spôsobom využili v galérijnej pedagogike.

Gabriella Badin

sekcii pôsobiacej pri Banickom múzeu v Rožňave. Patril medzi najaktívnejších členov tzv. lezeckej sekcii Rožňavskej jaskyniarskej skupiny, ktorej členovia sa v 70. a 80. rokoch zúčastňovali jaskyniarskych expedícií na Slovensku, ale aj v zahraničí. Mimoriadne náročné boli zostupy do niektorých z vtľadajších najhlbších jaskynných systémov na svete vo Francúzsku a Španielsku. Miro Hujdič patril medzi priekopníkov jaskyniarskej fotografie u nás a v neskoršom období vynikal aj umeleckou tvorbou, v oboch týchto oblastiach bol viackrát ocenený. Svoje obrazy a plastiky prezentoval aj v priestoroch Banického múzea, ale dobré meno rožňavskej

umeleckej tvorby šíril aj na výstavách v zahraničí.

Už v roku 2001 sa niektoré z jeho fotografií dokumentujúce jaskyniarstvo stali základom v tom čase založeného zbierkového fondu Speleológie, ochrany prírody a prírodného dedičstva nášho múzea. Po úmrtí pána Hujdiča bola nedávno jeho pozostalosť darovaná Banickému múzeu a po spracovaní budú jeho fotografie, jaskyniarske vybavenie, fotovybavenie a umelecké diela významným obohatením zbierkových fondov našej inštitúcie. Značnú časť tejto akvizície chceme v budúcnosti predstaviť verejnosti formou výstavy.

Norbert Mogyorósi

Výstava Dávida Baffiho NUMEROS FLECTI

Banické múzeum v Rožňave, tak ako každoročne, plánovalo otvorenie sezónnej výstavy v priestore historickej Andrassyovskej obrazárne na Krásnohorskom Podhradí. Obvykle vernisáže týchto výstav plánujeme na mesiac máj daného roka. Tohto roku však zasiahla pandémia Covid 19 aj do života nášho múzea. Obávali sme sa, že nijakú výstavu v prvej vlne pandémie neotvoríme.

Aj keď s oneskorením, ale predsa sa 11. júla 2020 o 17.00 hod. konala vernisáž autorskej výstavy mladého, talentovaného maliara Dávida Baffiho pod názvom NUMEROS FLECTI. Na vernisáži sa zúčastnilo mnoho umelcov, Rožňavčanov aj obyvateľov obce, ktorí tvorbu Dávida dobre poznajú.

Dávid Baffi je uznávaným súčasným maliarom, ktorý pochádza z obce Krásnohorské Podhradie, kde aj aktuálne žije, a vystavuje. Študoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave v maliarskom ateliéri prof. Ivana Csudaia. V roku 2005 absolvoval stáž na fakulte intermedialnej Akadémie výtvarných umení v Budapešti a v roku 2002 na Univerzite výtvarných umení a kultúry v Newcastli vo Veľkej Británii. Svoju tvorbu prezentoval na skupinových a samostatných výstavách v zahraničí v Szentendre (Maďarsko), v Prahe, v Zlíne aj v Ríme. Doma vystavoval viackrát v Košiciach, v Bratislave, ďalej v Nových Zámkoch, v Martine a v Banskej Štiavnici. Opakovane bol finalistom súťaže VUB maľba v rokoch 2006, 2007 a 2013.

Tvorba Dávida Baffiho pre naše múzeum nie je nezná-

ma. Svoje diela už v Galérii Banického múzea v Rožňave vystavoval v rámci série výstav Rožňavské Radiály v roku 2013. Dávid prehovára k divákovi svojim abstraktným vizuálnym jazykom. Jeho diela nezobrazujú historické udalosti, ani figúry, ani konkrétne prostredia či fantazijné predstavy. On premyslene komponuje farby a tvary v čase a priestore. Jeho abstraktné kompozície na veľkoformátových maľbách vedú k silnému vizuálnemu zážitku.

Kurátormi výstavy boli Noro Lacko a Silvia Čúzovová. Verejnosť si ju mohla pozrieť do 13. septembra 2020 a navštívilo ju 684 návštevníkov.

Eva Lázárová

Z histórie ševcovského a čižmárskeho remesla v Rožňave

Rozhodujúcim činiteľom hospodárskeho a spoločenského života v meste Rožňava bolo počas mnohých stáročí baníctvo. Už v 17. storočí patrilo mesto Rožňava medzi najvýznamnejšie remeselnícke strediská v Uhorsku.

Najstaršie remeslá a cechy v Rožňave vznikali ako obslužné združenia pre banícku činnosť. Súviseli s uspokojovaním potrieb baníkov. Boli to ševci (obuvníci), másiari a kováči, ktorí produkovali najnevyhnutnejšie produkty pre činnosť baníkov – ševci obuv, másiari loj a kožu a kováči náradie a náčinie.

Medzi najstaršie remeslá v Rožňave patrilo ševcovstvo (obuvníctvo). Spolu s niekoľkými ďalšími remeslami sa ševci spomínajú už v mestskom štatúte z roku 1574. Cech v Rožňave založili pravdepodobne v roku 1590. Spracovávali kožu jednoduchým spôsobom a pomocou šidla šili jednoduchú obuv. Okrem sedliackych topánok, mužských a ženských nízkych topánok, vyrábali aj čižmy.

V roku 1618 sa čižmári odčlenili od ševcov a založili si v meste vlastný cech. Artikuly im udelilo mesto Rožňava. Vyrábali čižmy pre potreby vyšších a nižších vrstiev. Táto takmer po kolená siahajúca obuv s vysokou sárkou rôznych modelov sa vyrábala

zo zafarbenej, najčastejšie červenej a bledohnedej kože. Čižmy boli zdobené ostrohami, strapcami a inými okrasami. O šikovnosti a chýre rožňavských čižmárov svedčí skutočnosť, že v roku 1643 si u Juraja Czizmadiu objednala čižmy manželka štitnického zemepána.

V roku 1630 si rožňavskí čižmári od mestskej rady v Košiciach vyžiadali nové artikuly. Už v roku 1695 patrili čižmársky cech s 18 majstrami medzi najpočetnejšie cechy v Rožňave. K pomerne silným cechom patrili aj ševci, ktorí mali v spomínanom roku 11 majstrov. V roku 1725 mali čižmári 27 a ševci 8 majstrov. O tri roky neskôr, v roku 1728, pracovalo v Rožňave

ve 36 čižmárskych majstrov a 14 majstrov – ševcov. V roku 1828 pracovalo v meste 46 čižmárskych majstrov a 16 ševcovských majstrov. V 19. storočí patrili čižmári k najpočetnejšej skupine remeselníkov v Rožňave.

Pečiatidlo rožňavského cechu čižmárov, 1620. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto Š. Fábíán

Cechy ševcov a čižmárov mali v Rožňave bohatú históriu. Obe remeslá mali rozhodujúcu úlohu v hospodárskom živote mesta. Po zrušení cechov priemyselným zákonom v roku 1872 a vytvorení priemyselných spolkov (spoločenstiev) mal

Stroj šijací čižmársky, 1. polovica 20. storočia. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto J. Vaisová

Zvolávacia tabuľka rožňavského cechu čižmárov, 1620. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto Š. Fábíán

Zvolávacia tabuľka rožňavského cechu ševcov, 18. stor. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto Š. Fábíán

Kniha členov spolku čižmárov, 1922. Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave. Foto S. Holečková

v Rožňave silné postavenie čižmársky spolok.

V zbierkovom fonde Banického múzea v Rožňave sa nachádza množstvo predmetov viazucich sa k ševcovskému a k čižmárskemu remeslu. Okrem cechových zvolávacích tabuliek, pečatidiel, cechovej truhlice, písomného materiálu čižmárskeho cechu a spolku, patria k zaujímavým predmetom pracovné náradie a nástroje a šijacie stroje a obuv z 1. polovice 20. storočia.

Sylvia Holečková

Deň baníkov 2020

Úlohou Banického múzea nie je len zachovávať a prezentovať bohatú banskú minulosť nášho regiónu, ale ak je to možné aj pokračovať v baníckych tradíciách.

Banické múzeum v Rožňave kultúrne zariadenie Košického samosprávneho kraja, v spolupráci s Gemerským baníckym spolkom Bratstvo si už tradične pripomenulo významný sviatok „Deň baníkov“. Podujatie sa uskutočnilo 11. septembra v Zázitkovom centre Sentinel s bohatým programom.

Úvod tvoril slávnostný sprievod, ktorý prešiel od areálu ZC Sentinel k Pamätníku baníckej práce, pri ktorom sa uskutočnil pietny akt kladenia vencov. Pri pamätníku okrem sprievodného klopania banskej klopačky odznali aj slávnostné príhovory Pavla Lackaniča, riaditeľa Banického múzea v Rožňave, Dušana Oravca, predsedu GBS Bratstvo a Michala Domika, primátora Mesta Rožňava.

Po návrate do múzea program pokračoval prezentáciou novej interaktívnej časti expozície múzea „Visuté lanové dráhy“, ktorá bola spojená s členskou schôdzou miestneho baníckeho spolku ako aj prednáškou Norberta Mogyorósiho s názvom Lanovky. Súčasťou programu Banického múzea bolo aj zvýhodnené vstupné pre verejnosť do Expozície baníctva a hutníctva Gemera.

Juliána Kelemenová

Banícky felez

Ako pracovníci múzea robíme v rámci výskumu aj rozhovory s bývalými pracovníkmi okolitých banských závodov, obyvateľmi nášho mesta a okolia. Informácie podané v podobe ich spomienok sú autentické, z prvej ruky. Nahrávky rozhovorov spracovávame postupne, popri iných pracovných povinnostiach. Nakoľko ich prepis je časovo náročný, paradoxne, v jarnom období, v čase prvého uzatvorenia múzea pre verejnosť v súvislosti s novým koronavírusom, sme mali možnosť sa tejto činnosti venovať vo väčšej miere ako inokedy.

„Už na baňu, už klopajú, už ja musím ísť...“ ako sa spieva v starej baníckej piesni, kedysi sa baníci zvolávali do práce klopaním na banícku klopačku, prípadne zvončením, udieraním na zavesenú koľajnicu a pod., neskôr, v období socializmu neodmysliteľne patrilo ku koloritu mesta zvuk sirény. V minulosti, keď doznel zvuk klopačky, museli byť všetci baníci zhromaždení v takzvanej zápisni, kde sa robil felez, čiže každého jedného skontrolovali – vyvolali po mene. Baníci v žiadnom prípade nesmeli meškať, inak ich v ten deň do práce nepustili. Po feleze sa spoločne pomodlili a s baníckym pozdravom „Zdar Boh“ fárili do bane. Felez sa robil aj na konci pracovnej smeny.

Za nimi robí felez ďalšia skupina, to sú pomocní pracovníci, napr. hlavný narážač, vedľajší narážači, tí ktorí s dieselom chodia (pozn. banské lokomotívy) a ich pomocníci. Potom nasleduje skupina pracovníkov, ktorí chodia robiť do bane nejaké výdrenné práce, kde treba opraviť stoly, povedzme drevom bola robená výstuz, ale niekde sa zavalilo, vymeniť treba 2-3 stojky a podobne.

A nakoniec sa na feleze prečítajú majstri, ako elektrikári, kováči, tí, ktorí vodu a vzduch ťahajú v bani, alebo vonku robia niektoré práce – opravujú vrtné tyče, brúsia vrtné korunky, opravujú poškodené pracovné náradie, keď povedzme sa krompáč zlomí, alebo robia tzv. kvačky, ktoré sú nutné pri škrabákovom systéme (vopred sa navíja diera, do ktorej sa zabije ohnutý kus železa a pribije sa k tomu klin, vďaka čomu to pevne drží na mieste a môže sa zavesiť kladka od škrabáku).

V bani musí existovať, hlavne v novodobej histórii, pre bezpečnosť, tzv. trojstupňová kontrola. Je to nutné kvôli tomu, nieže sa stane (a sa stalo), že vyšli všetci, vyšiel od ťažného stroja aj strojník, a náhodou jeden alebo dvaja baníci ostali ešte pod ťachtou. A darmo zvonili, nikto ich nepočul. Približne v 60. rokoch zaviedli trojstupňovú kontrolu, aby bola istota, že všetci, ktorí sfárali do bani, aj vyšli von.

Prvá vec je, že keď technik ráno na feleze prečíta ľudí, ten počet musí sedieť s tým, koľko sa vydá lampa v lampárni. Keď lampárka odovzdá baníckovi lampu, zakvačí na jej mieste štítok s číslom. A keď ja na konci smeny odovzdávam lampu, ten štítok odkvačí a dá nabok, čiže to už je 2. stupeň kontroly. 3. stupeň kontroly je, že keď niekto vošiel do bane, hlavný narážač, ktorý je pri ťachte, pri spúšťaní pod zem, má tabuľu s rozpisom jednotlivých obzorov, povedzme 12., 15. obzor a robí kriedou čiarky, napr. že na 17. obzor idú ťyria, alebo na 24. obzor išli dvadsiati. Ako ľudia vychádzajú von zo ťachty, on tieto čiarky postupne zotiera a vie, že tí ľudia, ktorých on spustil dole, sú z toho

„Takže začal by som tým, že prvý, keď človek príde na baňu, začne to tzv. felezom, keď banícky technik príde a pozdraví Zdar Boh! A všetci odpovedajú. Potom sa robí prezentácia, kto

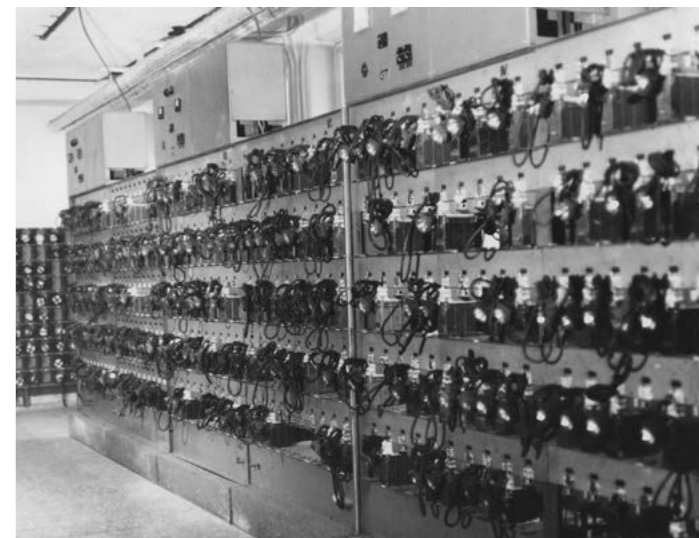
obzoru aj vytiahnuť hore. Keď vyšiel posledný z určitého obzoru, ešte sa pre istotu aj opýtal, či tam niekto neostal? Keď nie, dobre, chytil a vymazal, čiže na tom obzore už nie je nikto. No a keď fárili technici (lebo aj oni museli fárať do bane), povedzme o 9tej sa pohli dnu, tak aj tých musel napísať. A tak isto to funguje aj s tým štítom na lampy, že tá lampárka tiež musí mať prehľad, kto vyfáral a kto je ešte v bani.

Keď lampárka vydáva pracovníkom lampu, vydáva im zároveň aj sebazáchraný prístroj, ktorý musí mať človek na sebe a ten sa tiež eviduje. V živote som to nevykúšal, som nepotreboval vyskúšať, ako to funguje, len raz mi rozobrali. Ale povedzme tieto naše bane boli dosť bezpečné. Mnohé banské úseky boli v podzemí spojené chodbami. Na týchto pracoviskách, povedzme vetracie a únikové cesty musia byť veľmi dokonale označené, že v prípade núdze, keď začne niečo horieť, nejaké plyny alebo dym ostane, aby každý vedel, kadiaľ je bezpečný únik. Ináč vďam to ukázu zvieratá. Existovali potkany, plchy, myši a keď tie utekali hlavnou chodbou, alebo z pracoviska, keď sa sťahovali, ste museli vedieť, že je zle. Nebolo ich veľa, na niektorých pracoviskách boli povedzme 2 potkany alebo zo 2 myši, preto bolo treba si jedlo niekam zakvačiť, aby sa k nemu nemohli dostať. Stalo sa občas, že niekto si ho nechal len tak na foršni, na čom sme sedeli. Boli totiž určité zoskupenia, povedzme 3-4 pracoviská boli blízko seba, tak taký výkrenok bol vystrelený a tam sme sedeli (odpočívareň) povedzme šiesti, čiže pracovníci z troch pracovísk. Dotyčný si nechal jedlo len tak, a keď prišiel po 12tej, tak zistil, že z tašky mal všetko vytahané a rozozraté. Ale napriek tomu neviem ani o jednom baníckovi, ktorý by chcel išiel zabiť potkana. Boli dokonca aj takí, ktorí ich krmili.

Takže to by sme, myslím, mali, že 3-stupňová kontrola je v baniach veľmi nutná kvôli bezpečnosti.“

Železník, zápisňa na úseku Ladislav, po r. 1910, Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave

Nižná Slaná, lampáreň v novej prevádzkovej budove pri ťachte Gabriela, 1975, Fotoarchív Banického múzea v Rožňave. Foto Langová

Dakujeme za poskytnuté informácie.

Gabriela Kolesárová

PLÁN VÝSTAV A PODUJATÍ Banického múzea v Rožňave v roku 2021

Termín	Miesto	Podujatie	Obsah
24.9.2020 – 31.1.2021	Galéria BM v Rožňave	Jaskyne UNESCO v Národnom parku Slovenský kras	výstava venovaná pamiatkam UNESCO na Gemeri
5.11.2020 – 30.4.2021	Galéria BM v Rožňave	Divadelná Rožňava – Rozsnyói színházi élet	interaktívne múzejno-pedagogické predstavenie súčasného divadelníctva, pri príležitosti Roka slovenských divadiel
5.2. – 28. 4.2021	Galéria BM v Rožňave	Gabriela Górgeyová – autorská výstava	autorská výstava výtvarných diel rožňavskej umelkyne
11.02. – 28.04.2021	Galéria BM v Rožňave	Július Ádám – Rožňavský maliar kostolov	výstava prezentácie tvorby rožňavského maliara kostolov z prelomu 19. a 20. storočia
22.2.2021 – 26.2.2021	ZC Sentinel	Jarné prázdniny v múzeu – III. ročník	múzejno-pedagogické aktivity pre prázdninujúce deti a ich rodičov
Jar 2021	ZC Sentinel	Otvorenie diorámy – Banská štólna	podujatie pre verejnosť
Marec – Apríl 2021	Galéria BM v Rožňave	Veľkonočné tvorivé dielne	obľúbený cyklus tvorivých dielní s veľkonočnou tematikou
Apríl – Máj 2021	Galéria BM v Rožňave	Viktória Baffi Zatrochová – Affectus et motus	autorská výstava výtvarných diel mladej umelkyne
Apríl 2021	ZC Sentinel	Deň Zeme III.	podujatie pre verejnosť a múzejno-pedagogické aktivity pre žiakov
Máj – September 2021	Andrássyho obrazáreň	Ján Raška – autorská výstava	autorská výstava bratislavského umelca
6.5. – 28.6.2021	Galéria BM v Rožňave	Trojlistok maľby	Kolektívna výstava Denisy Dovalovej, Simony Štulerovej a Moniky Vrancovej
14. resp. 21.5.2021	ZC Sentinel	Múzejný deň – BANSKÁ DOPRAVA	podujatie pre verejnosť a pre žiakov MŠ, ZŠ a študentov SŠ
15. resp. 22.5.2021	ZC Sentinel	Noc múzeí a galérií	podujatie pre širokú verejnosť
Máj – Jún 2021	ZC Sentinel	Deň zdravého srdca	Podujatie pre žiakov ZŠ v spolupráci s VŠ zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, detašované pracovisko Rožňava na tému výchovy k zdravému životnému štýlu
Jún 2021	ZC Sentinel	Deň detí	každoročné podujatie pre deti pri príležitosti MDD
Jún – August 2021	Galéria BM v Rožňave	Absolventská výstava žiakov ZUŠ	prezentácia výtvarných prác absolventov ZUŠ
Júl – August 2021	ZC Sentinel	Geo-piatky v múzeu	múzejno-pedagogické aktivity v Exterérovej geologickej bádateľni pre prázdninujúce deti a ich rodičov
Júl – August 2021	Banické múzeum v Rožňave – všetky expozície a terén	IV. Letný múzejný tábor pre deti	každoročný letný múzejný tábor v dvoch turnusoch, v roku 2021 zameraný na tému Banská doprava
6.7. – 31.8.2021	Galéria BM v Rožňave	Zuzana Čuňová – Vždy sa dá znova zlietnuť	jubilejná autorská výstava
7.7. – 5.9.2021	Galéria BM v Rožňave	Svet kovačického insitného umenia	medzinárodná výstava diel insitných umelcov z Kovačice (Srbsko)
September 2021 – Jún 2022	ZC Sentinel	Geologický krúžok	krúžok pre žiakov II. stupňa základných škôl
9.09. – 21.11.2021	Galéria BM v Rožňave	Banská doprava – história vývoja	Výstava zameraná na prezentovanie banskej dopravy
September 2021	ZC Sentinel	Deň baníkov III.	podujatie pre verejnosť zamerané na banické tradície a históriu
14.09. – 21.11.2021	Galéria BM v Rožňave	Szentpétery Ádám – Network geometrie	
25.11.2021 – 31.1.2022	Galéria BM v Rožňave	ROVÁS – eNRA 2020 – 2021	výstava výtvarných diel medzinárodného plenéra
30.11.2021 – 6.2.2022	Galéria BM v Rožňave	Jana Kušníerová – Dozrievanie	jubilejná autorská výstava
December 2021	Galéria BM v Rožňave	Vianočné tvorivé dielne	obľúbený cyklus tvorivých dielní s vianočnou tematikou
December 2021	Galéria BM v Rožňave	Vianoce v múzeu	

Navštívte STÁLE EXPOZÍCIE a PRACOVISKÁ Banického múzea v Rožňave:

Historická expozícia
– prezentačný múzejný depozitár
Šafárikova 31, 048 01 Rožňava, tel.: 058/734 37 10

Zážitkové centrum SENTINEL
Šafárikova 43, 048 01 Rožňava tel.: 058/734 40 98

- **Expozícia baníctva a hutníctva Gemera**
- **Čas pary v Banickom múzeu**
- **Banské pracoviská**
- **Expozícia prírody Slovenského krasu a príľahlých oblastí**
- **Geologická bádateľňa (v sezóne)**

Galéria Banického múzea v Rožňave

Námestie baníkov 25, 048 01 Rožňava,
tel.: 058/732 30 41

* * *

Andrássyho obrazáreň v Krásnohorskom Podhradí

Lipová 122, 049 41 Krásnohorské Podhradie

Obrazáreň je otvorená len v sezóne
(máj – september) vždy v čase 13:00 – 17:00 hod.

* * *

Viac informácií:

info@banmuz.sk, 058/734 37 10, www.banmuz.sk

Zmena programu
výstav a podujatí vyhradená!
Aktuálne informácie na
www.banmuz.sk

*Kolektív pracovníkov
Banického múzea v Rožňave
sa teší na Vašu návštevu!*

Múzejné noviny

Vydáva: Banické múzeum v Rožňave,
Šafárikova 31, 048 01 Rožňava
Zodp. redaktor: Pavol Lackanič
Vychádza raz ročne.
Príspevky neprešli jazykovou úpravou.
Grafická úprava a tlač:
ROVEN Rožňava, s.r.o.,
Betliarska cesta 4, 048 01 Rožňava